

Ankerpark 1, 1781 AG Den Helder

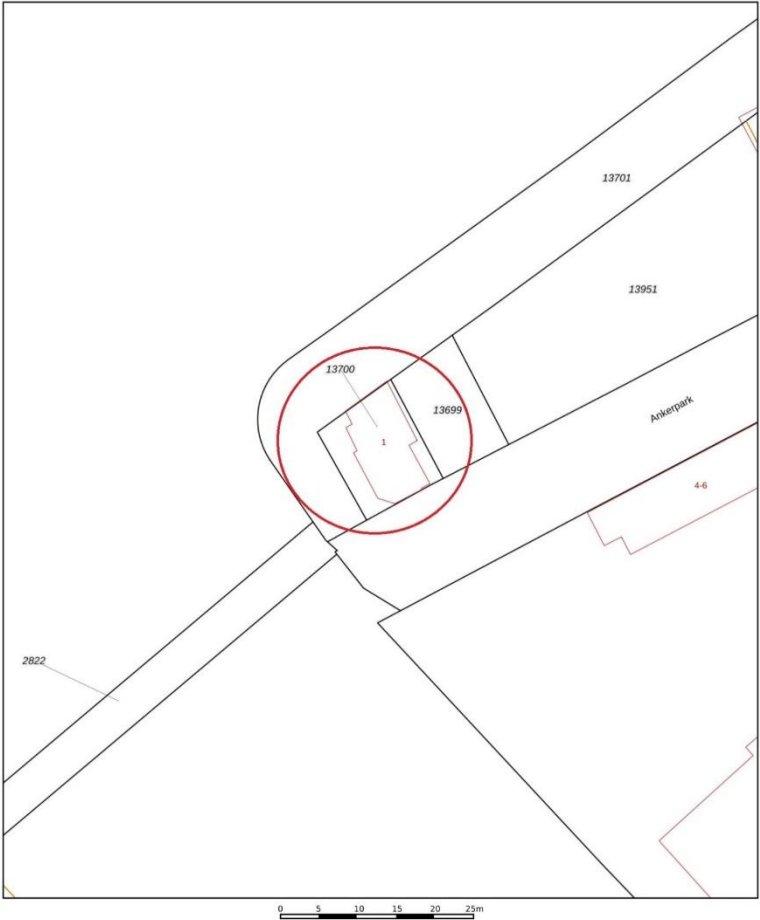
Objectgegevens

provincie:	Noord-Holland
gemeente:	Den Helder
plaatselijke aanduiding:	Ankerpark 1, 1781 AG Den Helder
kadastrale aanduiding:	gemeente: Den Helder sectie: C nummer: 13700
huidige bescherming:	beeldbepalend pand
architect:	onbekend
bouwjaar:	midden 19 ^e eeuw
oorspronkelijke functie:	brugwachtershuisje met dienstwoning
huidige functie:	leegstaand

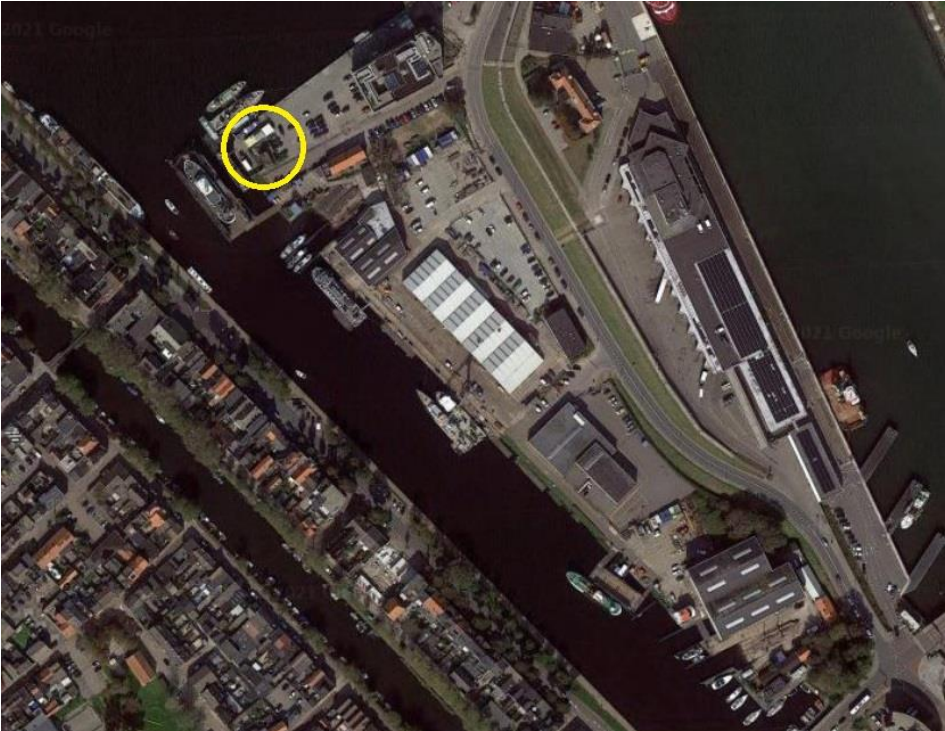

Datum foto: 7 september 2021

Kadastrale kaart en situatie

1 - Kadastrale kaart

2 - Luchtfoto situatie

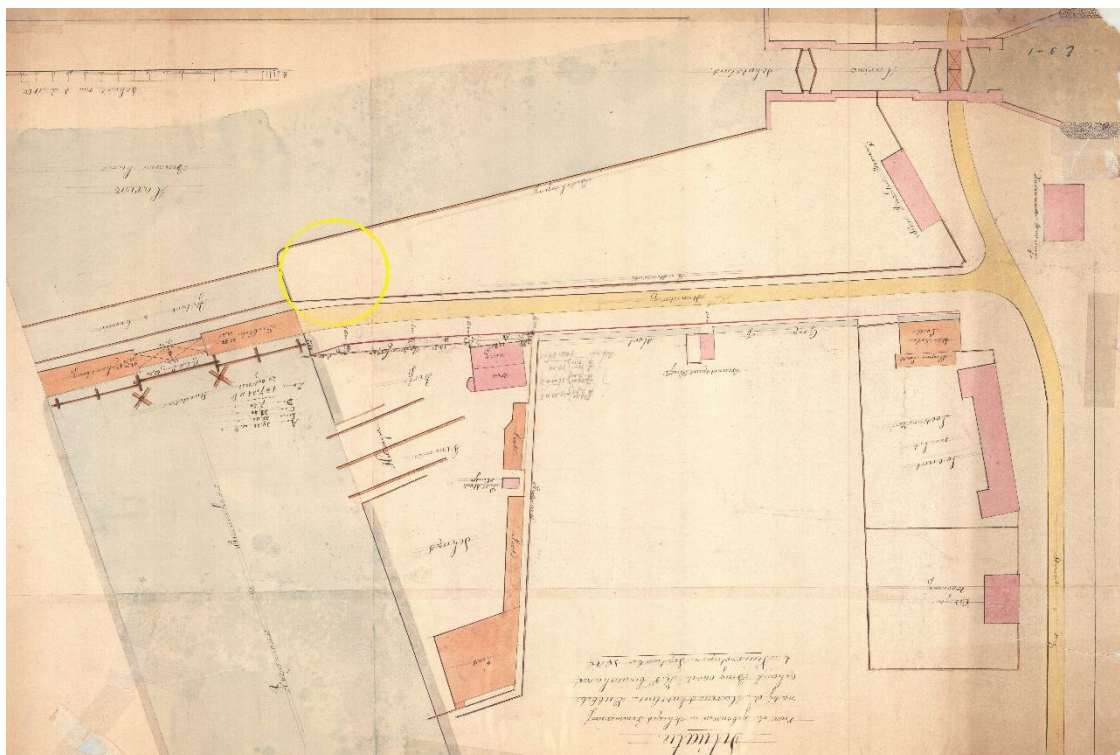
Inleiding

Voormalig BRUGWACHERSHUISJE MET DIENSTWONING, gebouwd rond 1870 naar het ontwerp van een onbekende architect voor het bedienen van de brug voor het vaarverkeer. Het gebouw is gesitueerd op het voormalige Ankerpark ten zuidoosten van het complex Rijkswerf Willemsoord, waarvan de eerste aanleg dateert uit het begin van de negentiende eeuw. Deze scheepsreparatiewerf van de Marine is in de daaropvolgende eeuwen veelvuldig uitgebreid en aangepast, zo ook de bebouwing op het voormalige Ankerpark die uit verschillende bouwperiodes stamt.

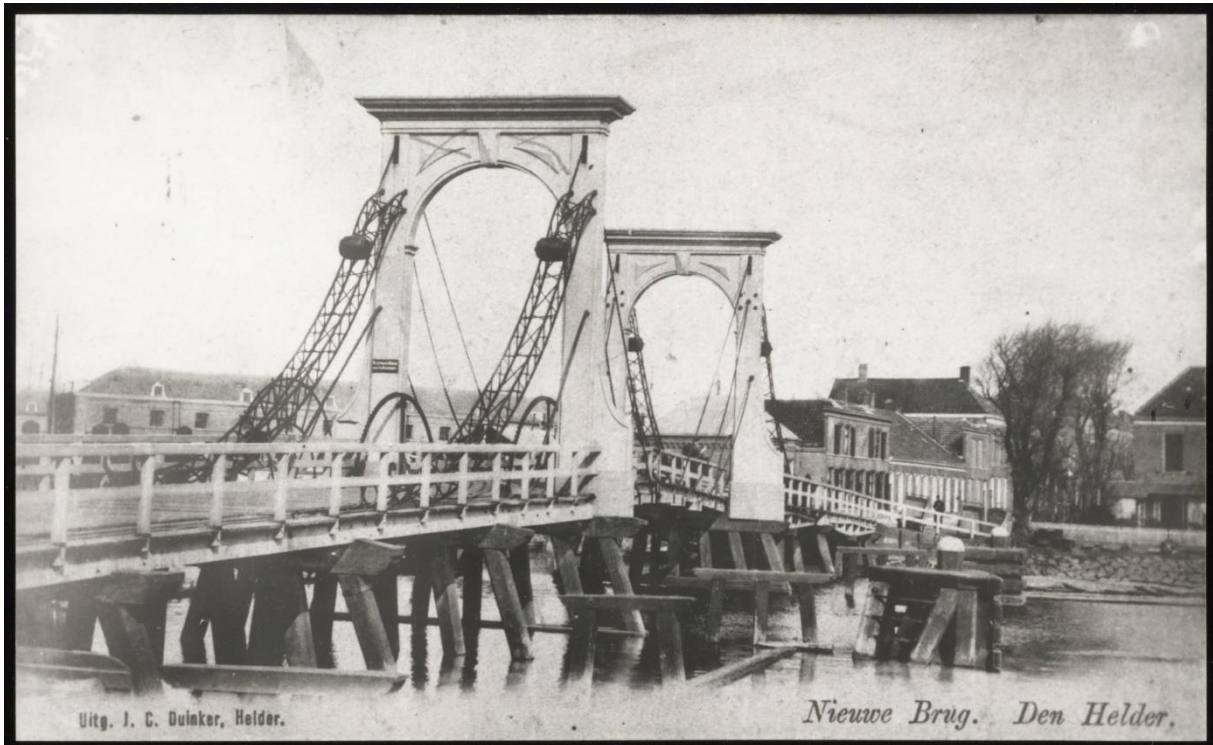
Het Ankerpark is in de vroege negentiende eeuw tussen Het Nieuwe Diep en de Koopvaardersbinnenhaven aangelegd voor de opslag van de ankers van de marineschepen. Tussen 1845-1848 werd dit park door aanleg van de Ankerparkbrug over de Koopvaardersbinnenhaven, tezamen met de nog bestaande Botbrug, verbonden met Nieuwstraat; de hoofdstraat van de in de tweede helft van de negentiende eeuw gebouwde wijk Visbuurt ten zuiden van Willemsoord. Het Ankerparkterrein werd in 1863 publiekelijk verkocht en kreeg toen de huidige straat met de gelijknamige straatnaam in het verlengde van de brug. De grond werd in vijftien percelen verdeeld en bebouwd met voornamelijk herenhuisen voor bewoners uit de scheepvaart. Ter hoogte van de toenmalige Marineschutsluis aan de noordoostzijde van het Ankerparkterrein werd aan het begin van de twintigste eeuw in vergelijkbare stijl ook een brugwachtershuisje gebouwd. De Nieuwe Brug uit 1845 werd in 1908 vervangen door een dubbele basculebrug, de Ankerparkbrug. Tussen 1875-1910 werd er tegen de rechterzij- en achtergevel een lagere aanbouw in de stijl van het hoofdvolume toegevoegd voor een slaapkamer, gang en keuken. Oorspronkelijk bevonden de douche en WC zich op de achterplaats.

In 1929 werd aan de noordoostzijde van het Ankerpark de Hogere Zeevaartschool (gemeentelijk monument) van de hand van de architect R. Koppen gebouwd.

Een deel van de bebouwing langs de weg Ankerpark raakte in 1941 zwaar beschadigd en werd afgebroken. Rond 1970 werd vervolgens de Ankerparkbrug afgebroken. Voor Rijkswaterstaat was de brug financieel een blok aan het been geworden. Er is nooit een nieuwe brug gekomen. Het brugwachtershuisje verloor zodoende zijn functie en context, ook door het veranderen van de opzet en functie van het Ankerpark zelf. In 1978 werden de bestaande schuur aan de achterzijde afgebroken en de gevelindeling in de achtergevel gewijzigd voor een nieuwe aanbouw met schuur. Het exercitieterrein aan de zuidoostzijde van het Ankerpark werd tot circa 1980 als zodanig gebruikt en functioneert nu als bedrijventerrein voor onder andere de scheepvaart.

3 – Noordelijk deel Ankerpark op omgedraaide technische tekening uit 1848, met links de Ankerparkbrug en geel omcirkeld de huidige locatie van het brugwachtershuisje.

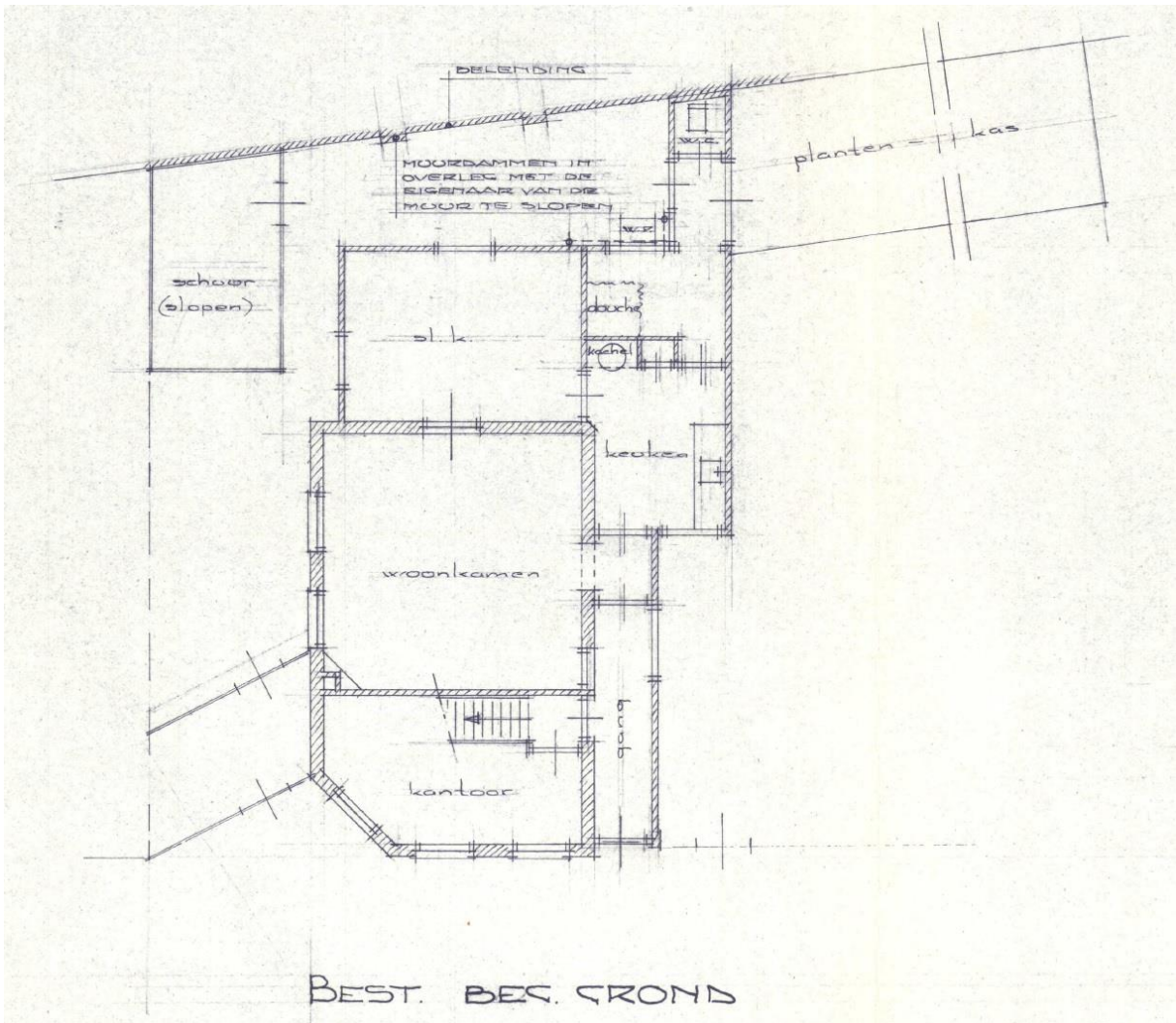
4 – De Nieuwe brug over de Binnenhaven naar het Ankerpark, met achter de brug het brugwachtershuisje omstreeks 1904

5 – Uitsnede briefkaart met Ankerparkbrug en Marinewerf te Den Helder begin jaren '40 van de twintigste eeuw

6 – Zicht vanaf Ankerparkbrug om het brugwachtershuisje, omstreeks 1925-1930

7 – Uitsnede bestaande situatie begane grond op bouwtekening voor uitbreiding nieuwe aanbouw met schuur 1978

Omgeving van het monument

Het Ankerpark ligt op een langgerekt schiereiland in het noordoosten van de gemeente Den Helder, ten zuidoosten van het complex Rijkswerf Willemsoord. Het terrein wordt aan twee zijden begrensd door water: de Koopvaarders Binnenhaven ten zuidenwesten en Het Nieuwe Diep ten noordoosten. Aan de oostzijde is het trapeziumvormige terrein via de weg parallel aan Het Nieuwe Diep verbonden aan de Rijkswerf (noordzijde) en de jachtwerf van Den Helder (zuidzijde).

Het brugwachtershuisje bevindt zich in de noordwestelijke hoek van het voormalige Ankerpark. Het belendende perceel aan de westzijde en achterzijde is afgesloten door een gemetselde omheining tegen de linker zijgevel van het brugwachtershuisje. Aan de achterzijde van het brugwachtershuisje staat nog een deel van een oudere muur die dat perceel aan de zuidzijde grotendeels afsloot. Direct ten oosten van het brugwachtershuisje bevindt zich op de percelen van de voormalige bebouwing een parkeerterrein. Op de hoek Ankerpark/Het Nieuwe Diep bevindt zich aan deze zijde van de weg de Zeevaartschool, die met een moderne aanbouw tegen de zijgevels is uitgebreid. Aan de overzijde van de weg bevinden zich een bedrijventerrein, met aan de weg aan de westzijde een scheepswerf en daarnaast rijwoningen uit de jaren zestig, Ankerpark 4-6.

De oorspronkelijke (visuele) relatie tussen het brugwachtershuisje en de brug is door de sloop van de Ankerparkbrug verloren gegaan. Aan de zuidzijde van het terrein van het Ankerpark hebben door de eeuwen heen verschillende solitaire gebouwen gestaan, die later weer zijn afgebroken of vervangen. Het aanzicht op de gevels is door de bouw en sloop van de bebouwing langs de weg Ankerpark steeds gewijzigd. Door de vrijstaande ligging op het terrein zijn – ondanks de aanwezig gemetselde omheiningen – de visuele relatie met de Nieuwe Brugstraat en de Botbrug naar de Visbuurt en het aanzicht van de gevels en de zichtlijnen vanaf de weg Ankerpark, Willemsoord, de Zuidstraat en Flaneerkade en Het Nieuwe Diep grotendeels behouden gebleven.

8 – Omgeving van het monument: parkeerplaats en bebouwing uit de jaren vijftig, met rechts het brugwachtershuisje

Beschrijving van het exterieur

Het voormalige brugwachtershuisje heeft een onregelmatige plattegrond die op het zuidoosten is georiënteerd, haaks op de weg Ankerpark. De zuidwesthoek van het pand is afgesneden zodat de brugwachter optimaal zicht had op de weg en de brug. Het pand bestaat uit een hoofdvolume van één bouwlaag onder een samengestelde kap met afgeknot schilddak aan de voorzijde en een topgevel aan de achterzijde, een lagere aanbouw tegen de rechterzijgevel met een licht hellend plat dak en een latere aanbouw over de gehele achtergevel van het hoofdvolume.

De ruimte tussen deze achteraanbouw met lessenaarsdak en de hoge gemetselde muur op de perceelgrens van het achterliggende perceel is door latere toevoegingen aan weerszijden grotendeels dichtgezet en overkapt. Aan de linkerzijde bevindt zich nog een restant van een gemetselde gevel, vermoedelijk van de oudere schuur. Deze onderdelen, die tegen de aanbouw uit 1875-1910 zijn aangebouwd, maken geen onderdeel uit van de bescherming.

Het hoofdvolume is opgetrokken in bruin metselwerk in kruisverband, met een trasraam op vensterdorpel-hoogte, die wordt beëindigd met een verspringende rollaag. De voorgevel van de aanbouw aan de rechterzijgevel is opgetrokken in bruin metselwerk en het linker deel van de rechterzijgevel van de aanbouw in bruinrood metselwerk, beide in kruisverband. Het rechter deel van de rechterzijgevel is voorzien van een gecementeerde laag. De dakbedekking van het hoofdvolume bestaat uit grijze kruispannen. In het schuine schild van het linkersijdakvlak bevindt zich een dakraam. In het linkersijdakvlak en het achterdakvlak bevinden zich op de oorspronkelijke plaats van het rookkanaal twee opgemetselde schoorstenen. Het dak van het hoofdvolume wordt beëindigd door een houten kroonlijst en hoekkepers. De aanbouw is nog voorzien van de oorspronkelijke geprofileerde gootlijst. De oorspronkelijke bakgoten van het hoofdvolume zijn grotendeels vervallen of vervangen door een zinken goot van latere datum.

Voorgevel (zuidoost)

De voorgevel bestaat uit drie traveeën waarbij de linker travee is afgeschuind. De traveeën worden van elkaar gescheiden door een viertal metselwerk pilasters die aan de bovenzijde worden beëindigd door een kapiteel van twee verspringende rollagen met daartussen vijf rijen baksteen. In het middelste travee zit de hoofdentree, bestaande uit een donkergroene paneeldeur met éénruits venster van latere datum, onder een bovenlicht in een houten deurkozijn. In de twee traveeën aan weerszijden daarvan bevinden zich twee identieke schuifvensters met houten vensterdorpels, zesruits roedeverdeling en tweeruits bovenlicht in een houten raamkozijn. Boven de gevelopeningen bevindt zich getoogde strek. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten door een rondboogfries, een rij baksteen en twee lagen metselwerk: in liggend en daarboven in staand muizentandmotief.

De voorgevel van de uitbouw aan de rechterzijgevel ligt in het gevelvlak van het hoofdgebouw en bestaat uit één travee. Deze gevel heeft dezelfde materialen en opbouw als het hoofdvolume, met eenzelfde paneeldeur, bovenlicht, deurkozijnen en getoogde strek. De houten kroonlijst wordt aan deze zijde gedragen door vier gootklossen.

9 - Voorgevel brugwachtershuisje, in noordelijke richting

10 - Detail linker travee voorgevel brugwachtershuisje, met verbijzondering in het metselwerk

Linkerzijgevel (zuidwest)

De linkerzijgevel heeft dezelfde opbouw als de voorgevel met trasraam, hoekpilasters, getoogde strek boven de gevelopeningen en aan de bovenzijde afgesloten door een rondboogfries, een rij baksteen en twee lagen metselwerk: in liggend en daarboven in staand muizentandmotief. De gevelopeningen bevinden zich geheel links in de gevel en zijn dichtgezet met plaatmateriaal. In de rechtergevelopening bevindt zich nog een éénruits bovenlicht. In de linkerzijgevel van de aanbouw tegen de achtergevel bevindt zich eveneens een gevelopening die met plaatmateriaal is dichtgezet.

11 – Linkerzijgevel brugwachtershuisje, met aan de achterzijde de latere aanbouwen

Rechterzijgevel (noordoost)

In de rechterzijgevel van de aanbouw bevindt zich links een dubbel venster met middenstijl onder een getoogde strek. Boven de lagere aanbouw bevindt zich in de rechterzijgevel van het hoofdvolume een rondboogfries, een rij baksteen en twee lagen metselwerk: in liggend en daarboven in staand muizentandmotief.

12 – Rechterzijgevel brugwachtershuisje met latere aanbouwen

13 – Detail gevelopening rechterzijgevel aanbouw

Achtergevel (noordwest)

De aanbouw aan de achtergevel van het hoofdvolume en de aanbouw aan de rechterzijgevel van het hoofdvolume bevat geheel links een dichtgemetselde gevelopening en geheel rechts een gevelopening die is dichtgezet met plaatmateriaal. In het midden van de oorspronkelijk achtergevel van het hoofdvolume bevindt zich dezelfde combinatie van rondboogfries, muizentanden en hoekpilasters als de overige gevels. Daarboven bevindt zich centraal in de topgevel een gevelopening, ter hoogte van de zolder, die is dichtgezet met plaatmateriaal, waarachter zich een oorspronkelijk vierruits schuifraam met tweeruits bovenlicht bevindt.

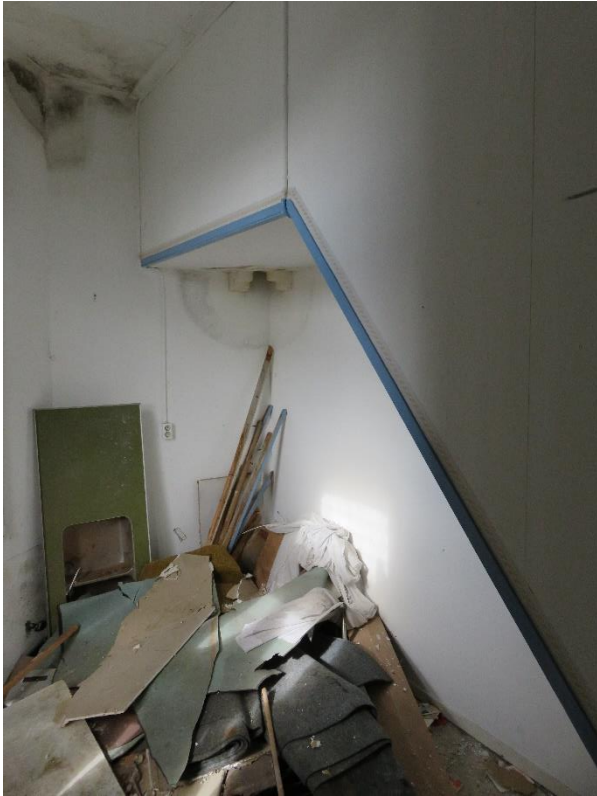

14 – Achtergevel brugwachtershuisje met latere aanbouwen. Van links naar rechts: de aanbouw met lessenaarsdak uit 1875-1910, de latere aanbouwen met plat dak uit 1978 en het restant van de oude muur op het naastgelegen perceel

Beschrijving van het interieur

Het interieur bevat nog de oorspronkelijke structuur van kantoorgedeelte aan de voorzijde (zuidwest), waar de brugwachter zat met zicht op de brug, en woonkamer aan de achterzijde (noordwest). Tegen de scheidingswand tussen deze ruimtes loopt vanuit het kantoorgedeelte een trap naar de zolder, die omtimmerd is. Alle ruimtes op de begane grond zijn toegankelijk via de centrale hal die met de aanbouw tegen de rechterzijgevel van het hoofdvolume later toegevoegd is. In de oorspronkelijke rechterzijgevel zijn tevens twee gevelopeningen met rondbogen toegevoegd: een raamopening naar de oorspronkelijke slaapkamer en een opening naar de slaapkamer in de latere achteraanbouw (noordwest). De keuken, doucheruimte en wc in de latere aanbouwen bevinden zich in het verlengde van de centrale hal en zijn deels in hout uitgevoerd. De zolderverdieping is door middel van een houten tussenwand in twee ruimtes verdeeld. De kapconstructie bestaat uit een afgeknotte jufferkap.

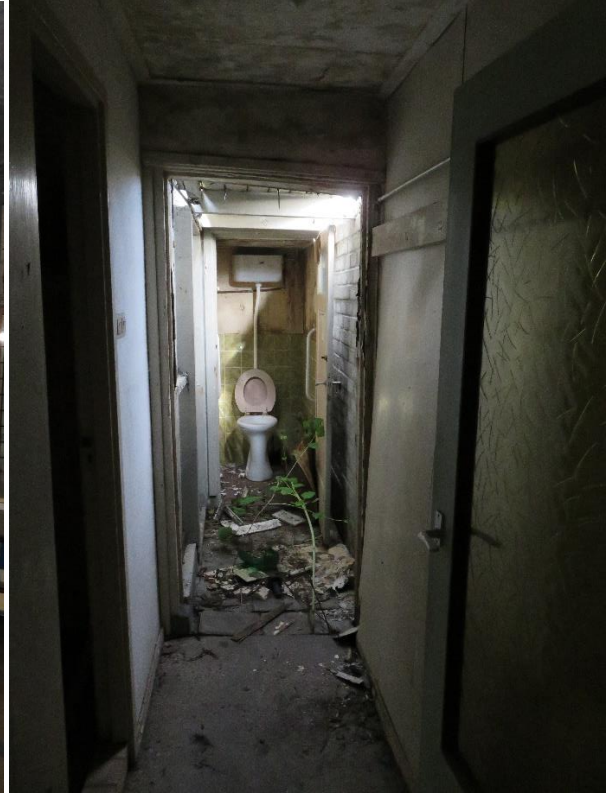
In het interieur zijn nog oorspronkelijke interieuronderdelen aanwezig, zoals schouwen in de slaapkamer en keuken met houten ornamentiek, het rookkanaal voor de kachel in het kantoor, de houten deurposten en paneeldeuren, houten betimmering en kastruimtes met paneeldeuren op de zolder.

15 en 16 – Detail interieur begane grond: rookkanaal en trap naar zolder in kantoorruimte en centrale hal

17 en 18 - Detail interieur begane grond: oorspronkelijke slaapkamer met en schouw met houten ornamentiek keuken

19 en 20 – Details interieur: gevelopening in oorspronkelijke achtergevel en doorzicht naar latere aanbouw met doucheruimte en wc

20 en 21 - Details interieur zolderverdieping: doorzicht door houten scheidingswand naar schuifraam achtergevel en oorspronkelijke kasten met paneeldeuren

Waardering

Cultuurhistorische waarden

Het voormalige brugwachtershuisje is van hoge cultuurhistorische waarde als herinnering aan de aanwezigheid van een brug op deze plek. Ook illustreert het huisje de ontstaansgeschiedenis van de Rijkswerf Willemsoord en de naastgelegen Visbuurt. De huidige identiteit van Den Helder is sterk verweven met haar maritieme verleden. Dit brugwachtershuisje is een visuele herinnering die het hedendaags belang van het havengebied verankert in het verleden.

Stedenbouwkundige en situationele waarden

Het brugwachtershuisje heeft, ondanks het feit dat de bijhorende brug verdwenen is, stedenbouwkundige waarde vanwege de functionele relatie met de Koopvaardersbinnenhaven, de Rijkswerf Willemsoord, de Botbrug en de Visbuurt. Het is daarnaast vanwege de prominente, solitaire ligging op het Ankerpark-terrein een beeldbepalend element van Den Helder.

Architectuurhistorische waarden

Het brugwachtershuisje heeft bijzondere architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een kleinschalige dienstwoning uit de negentiende eeuw, met kenmerkend siermetselwerk. De latere aanbouw tegen de rechterzijgevel uit 1875-1910 was een zorgvuldig vergroting van het kleine volume, die daaraan geen afbreuk doet.

Gaafheid en herkenbaarheid

Het interieur van het brugwachtershuisje is weliswaar grotendeels gewijzigd, maar het exterieur van het gebouw is nog zeer gaaf behouden. De originele functie is vanwege de verdwenen brug niet direct afleesbaar, maar daar leende het gebouw zich oorspronkelijk ook niet voor. De oorspronkelijke architectuur is nog wel goed herkenbaar en de locatie aan het water draagt bij aan de afleesbaarheid van de originele situatie.

Zeldzaamheid

Het brugwachtershuisje heeft een hoge zeldzaamheidswaarde. Het is voor zover bekend het enige nog overgebleven brugwachtershuisje met dienstwoning in Den Helder.

Bronnen

Literatuur

- Bremer, J., *Helders erfgoed, Honderdvijftig Helderse verhalen* (Helderse Historische Reeks, no 23). Schoorl, 2008.
- Dröge, Bouwhistorische verkenning v.m. brugwachterswoning Ankerpark 1 Den Helder, Leiden, 2004.
- Gemeente Den Helder, Register Beeldbepalende panden, https://www.denhelder.nl/Onderwerpen/Wonen/Monumenten/Beeldbepalende_panden
- Groenendijk, P. en R. Schendelaar, *Rijkswerf Willemsoord, Transformatie van een industrieel monument*, Rotterdam, 2008

Beeldmateriaal

Afbeelding 1 – bron: Het Kadaster

Afbeelding 2 – bron: GoogleMaps

Afbeelding 3,4 en 6 – bron: Beeldbank Regionaal Archief Alkmaar

Afbeelding 5 – bron: Beeldbank NIMH

Afbeelding 7 – bron: Archief gemeente Den Helder

Alle overige afbeeldingen: MOOI Noord-Holland.

Colofon

opdrachtgever:	Gemeente Den Helder
datum onderzoek:	7 september 2021
datum beschrijving:	7 oktober 2021
opgesteld door:	S. van Alphen en R. Mees